

Prof. dr hab. Krzysztof Stachewicz

Poznań, 28.11.2025

Zakład Filozofii i Dialogu

WT UAM w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Julii Rejewskiej pt.

Problem determinacji autentyczności człowieka w świetle filozofii Charlesa Taylora

(Promotor: dr hab. Andrzej Kobyliński, prof. ucz., Warszawa 2025, ss. 263)

Niniejszą opinię w sprawie pracy doktorskiej mgr Julii Rejewskiej przedstawiam na podstawie pisma Przewodniczącej Rady Dyscypliny Filozofia UKSW w Warszawie, Dr hab. Magdaleny Plotki, prof. ucz. z dnia 15 października 2025 (WFCH-SD-521-5/2025) informującego mnie o powołaniu przez Radę Dyscypliny Filozofia UKSW na recenzenta tejże rozprawy.

Mgr Julia Rejewska wykazuje dużą aktywność naukową tak w zakresie publikacji naukowych, jak i wystąpień konferencyjnych. Jej dorobek naukowy opublikowany przed doktoratem tak w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym należy ocenić wysoko i jako z naddatkiem spełniający wymogi ustawowe.

Praca doktorska mgr Julii Rejewskiej została napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Kobylińskiego, prof. UKSW. Liczy ona 250 stron tekstu, 13 stron wykazu bibliograficznego. Zagadnienie omówione w pracy należy do kwestii bardzo aktualnych we współczesnej kulturze tak filozoficznej, jak i psychologicznej oraz społecznej. Różnie formułowane tezy i hasła związane z autentyczną egzystencją człowieka stanowią bogaty repertuar tematyczny wielu dyskusji akademickich, ale i społecznych oraz medialnych. Charles Taylor należy do grupy kilku współczesnych myślicieli twórczo to zagadnienie podejmujących i rozwijających. Wydaje się, że recepcja jego myśli jest w Polsce ciągle niedostateczna i

nieadekwatna do jej doniosłości. Doktorantka dobrze wpisuje się w to zapotrzebowanie swoją interesującą pracą.

Przedstawiona mi do oceny rozprawa dotyczy zagadnienia determinacji autentyczności w filozofii kanadyjskiego myśliciela. A patrząc z perspektywy swoistej retrospekcji w zakończeniu Autorka tak widzi swoje zadanie realizowane w pracy, ujmując je pełniej niż we wstępie: „Jej celem było ustalenie znaczenia tego pojęcia [autentyczności – K.S.] w filozofii Charlesa Taylora w kontekście możliwości ujęcia autentyczności jako kategorii etycznej, czemu służyć miała podjęta próba rekonstrukcji jego stanowiska w kwestii rozumienia autentyczności” (s. 237). Antycypując dalsze wnioski i oceny należy już tu zaznaczyć, że ze swego zadania Doktorantka w pełni się wywiązała, wręcz z nadstatkiem osiągając cel swoich badań.

Omawiana dysertacja posiada logiczną konstrukcję, adekwatną do problematyki określonej tytułem. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Praca nie zawiera streszczenia w języku angielskim, ale też trudno byłoby czynić z tego wymóg formalny, choć najczęściej dziś zamieszcza się taki dodatek w pracach doktorskich. Wstęp zawiera wszystkie konieczne elementy: poprawnie został określony i przekonywająco uzasadniony cel badawczy, zakres analizowanego zagadnienia, struktura pracy, ogólna charakterystyka stanu badań, źródła i najważniejsze opracowania oraz metoda badawcza (krytyczna analiza źródeł i metoda porównawcza). Rozdział pierwszy (*Filozoficzne podstawy autentyczności w rozumieniu Charlesa Taylora*) ma charakter wprowadzenia w analizowaną tematykę i rysuje sekwencję kontekstów, dobrze sytuujących myśl Taylora na szerszym spektrum poglądów i koncepcji dotyczących nie tylko zagadnienia autentyczności, ale i pełniejszego spojrzenia na jego myśl. Rozdział drugi (*Kulturowy wymiar autentyczności*) przedstawia i analizuje kulturowe aspekty autentyczności w myśli Taylora, a także w kontekście współczesnej kultury, charakteryzowanej przez wskazywanie na takie cechy, jak indywidualizm, racjonalność instrumentalna i społeczeństwo przemysłowo-techniczne. Trzeci rozdział (*Antropologiczny wymiar autentyczności*) wydobywa z analizowanej kategorii autentyczności wymiar antropologiczny wpisujący się w jego rozumienie człowieka jako samointerpretującego się zwierzęcia (narracyjna koncepcja tożsamości), wchodząc w organiczny kontakt z ostatnim, czwartym rozdziałem pracy (*Etyczny wymiar autentyczności*), podejmującym wprost etyczny wymiar autentyczności i wieńcząc całość analiz. Autentyczność bytowania człowieka jest w koncepcji Taylora wprost powiązana z jego wizją dobra. Zakończenie zawiera wyczerpującą rekapitulację badań, skupioną głównie na retrospektywnym

podsumowaniu badań i wskazaniu na obszary godne dalszych namysłów. Bibliografia zawiera 41 pozycji źródłowych (duża ich część języku angielskim) i ok. 150 pozycji z zakresu literatury przedmiotowej (zarówno opracowania myśli Taylora, jak i publikacje stanowiące literaturę pomocniczą – można by te grupy oddzielić) oraz 12 wydzielonych haseł encyklopedyczno-słownikowych.

Na uwagę zasługuje poprawny, a także jasny i precyzyjny język, którym została napisana recenzowana rozprawa doktorska. To warstwa pracy zasługująca na szczególną pochwałę i uznanie. Drobne niedociągnięcia typu duża litera zamiast małej, pewna niekonsekwencja interpunkcyjna przy wprowadzaniu dłuższych cytatów (przecinek i dwukropek), rzadko sformułowania językowe nie do końca przemyślane, nadużywanie zaimka wskazującego, brak przecinka w tekście – nie więcej niż dwa razy, drobiazgi gramatyczne związane głównie z odmianą nazwisk, ale i rzeczowników raczej o charakterze literówek wyczerpują listę uwag formalnych, występując w niewielkiej ilości i przebijając jakościowo wiele przygotowanych do publikacji monografii. Rozprawa została poddana tak dokładnej korekcie, że właściwie mogłaby być opublikowana w obecnej formie. W przypadku prac doktorskich – i nie tylko ich! – zdarza się to niezwykle rzadko.

Praca precyzyjnie rekonstruuje koncepcję autentyczności w filozofii Taylora oraz szeroko omawia konteksty jego myśli. Wpływ Taylora nie tylko w omawianym w dysertacji zakresie trudno przecenić. Jego monografie, szczególnie *Źródła podmiotowości*, nieustannie budzą kolejne kontynuacyjne afirmacje, jak i sprzeciwy, prowokując istotne dyskusje z zakresu filozofii człowieka czy szeroko pojętej historiozofii. Z kolei problem autentyczności, jawiący się jako współczesny ideał moralny z jednej strony, a imperatyw egzystencjalny („bycie sobą”, „samorealizacja”), z drugiej. Spływające sensy i znaczenia, jakie nierzadko nadaje się tej kategorii w dyskursie społecznym wprost domagają się pogłębionej analizy filozoficznej. Recenzowana rozprawa bierze na siebie ciężar tego zadania i realizuje go z dużą swadą intelektualną w obszarze zakreślonym tematem pracy. Doktorantka sprawnie porusza się po obszarach współczesnej myśli filozoficznej, jasno i poprawnie rysując różne kontekstualne marginesy po to, by z jednej strony pokazać oryginalność propozycji kanadyjskiego myśliciela, a z drugiej zwrócić uwagę na znaczenie i heurystyczne moce jego koncepcji. Julia Rejewska potrafi krytycznie analizować teksty i odnosić się z dystansem do klasycznych czasem ujęć, trafnie argumentując za swoimi sprzeciwami tak wobec samego Taylora, jak i innych przywoływanych autorów (uwaga o Sartrze, że podstawą jego polemiki z Heideggerem jest „dość dziwaczna interpretacja *Bycia i czasu* tak naprawdę uniemożliwiająca podjęcie rzeczowej

dyskusji” na s. 147 jest mistrzowska w swej zwięzłej trafności!). Świadczy to o dużej samodzielności badawczej i analitycznej Doktorantki oraz jej sprawności intelektualnej w zakresie badań naukowych. Przedstawione w pracy analizy dotyczące autentyczności ukazują też – co Autorka dostrzega – że rozstrzygnięcia *stricte* etyczne zawsze zakładają określoną wizję człowieka, zatem antropologia i etyka stanowią poniekąd bliźniacze dziedziny refleksji i analizy filozoficznej. Ważnym wnioskiem płynącym z dyskusji Doktorantki ze stanowiskiem Taylora jest też teza o organicznym związku kategorii autentyczności z samoodniesieniem i samopoznaniem człowieka. W końcowej części pracy znajdujemy znakomite podsumowanie „nerwu” badawczego pracy: „Życie człowieka okazuje się tym samym nie nowelą, ale powieścią wielowątkową, w której obok wątku głównego występują również wątki poboczne. W poglądach Taylora taki swoisty wątek główny w życiu człowieka wyznaczany jest przez tzw. dobro nadrzędne, które nie tylko jest ważniejsze od wszystkich innych dóbr, lecz także jest wykorzystywane do oceny innych dóbr i wszelkich podejmowanych ze względu na nie działań człowieka. Uważa on bowiem, że każdy człowiek uznaje jakieś dobro nadrzędne, a w przypadku niektórych ludzi jest to nie jedno, lecz kilka takich dóbr” (s. 233). Jednoznacznie ukazuje to agatyczny charakter koncepcji autentyczności Taylora i wpisany w nią immanentnie wymiar etyczny, trafnie wydobyty z jego pism przez Doktorantkę i opisany w jej rozprawie.

Prawie nie mam uwag krytycznych czy niedosytów czytelniczych natury merytorycznej po lekturze rozprawy mgr Julii Rejewskiej. Pewne wątpliwości budzi rozbudowanie kontekstów ponad, jak się wydaje, konieczną miarę. Dotyczy to takich kwestii jak tło hermeneutyczne poglądów Taylora czy rozumienie autentyczności u Kierkegaarda, Heideggera i Sartre’a. Czasem zabrakło mi włączenia do dyskusji pewnych autorów czy stanowisk, by wspomnieć spór o nowożytność oraz nowoczesność i nieobecność w pracy takich autorów, jak znakomity historyk Jacques Le Goff czy wybitny teolog Romano Guardini. Z kolei postulat Doktorantki dotyczący włączenia do dyskusji o autentyczności u Karola Wojtyły i Józefa Tischnera w jakimś wymiarze się dokonuje, by wspomnieć choćby tekst piszącego te słowa pt. *Być sobą we wspólnocie. Analiza autentyczności w Osobie i czynie* (w: K. Stachewicz, *Pytanie jako pobożność myślenia. Szkice i namysły filozoficzne*, Poznań 2023, s. 43-59). Prawie nieobecny jest w pracy Michel Foucault i jego istotne poglądy w zakresie podjętej w rozprawie przestrzeni badawczej. To kilka sygnałów, można je mnożyć, w kwestiach drobnych wątpliwości, nie mających jednak wpływu na moją bardzo wysoką ocenę recenzowanej dysertacji doktorskiej.

Opiniowana rozprawa jest wzorcową pracą doktorską tak w warstwie merytorycznej, erudycyjnej, jak i formalnej, redakcyjnej oraz warsztatowej. Analizy zawarte w pracy pokazują też nieprzeciętne talenty analityczne i syntetyczne mgr Julii Rejewskiej. To badaczka dojrzała do przeprowadzania dyskusji nad istotnymi kwestiami filozoficznymi. Recenzowana rozprawa jest jedną z najlepszych, jakie miałem zaszczyt oceniać. Wydanie jej drukiem niewątpliwie wzbogaci polskie piśmiennictwo filozoficzne. W mojej ocenie praca nie wymaga żadnych większych rekonstrukcji, wyłącznie zabiegów redakcyjnych, stąd postuluję jej szybkie wydanie w formie książki.

W konkluzji przedstawionej recenzji jednoznacznie i z satysfakcją stwierdzam, że praca doktorska pt. *Problem determinacji autentyczności człowieka w świetle filozofii Charlesa Taylora* spełnia ze sporym nadstatkiem wszystkie warunki określone w art. 187 Ustawy z 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.). Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Julii Rejewskiej do publicznej obrony pracy doktorskiej i wyróżnienie oraz nagrodzenie jej znakomitej rozprawy.

